

*Др Младен Јеличић**
Виши суд у Шапцу
ORCID: 0009-0003-5486-3485

УСПОСТАВЉАЊЕ ПОСЕБНОГ ФОНДА ЗА ПРУЖАЊЕ ПОДРШКЕ ПРЕДУЗИМАЊУ МЕРА ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И САНИРАЊЕ ПОСЛЕДИЦА НАСТАЛИХ ИЗВРШЕЊЕМ КРИВИЧНИХ ДЕЛА ПРОТИВ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ**

САЖЕТАК: Аутор у раду разматра Директиву ЕУ 2024/1203 о еколошком криминалитету којом се, између осталог, државама чланицама препоручује успостављање посебног фонда који би требало да има двоструку функцију. Пре свега, његова функција је превентивна јер би се средства користила за унапређивање мера заштите животне средине и за спречавање вршења кривичних дела против животне средине. Санациона функција овог фонда испољавала би се кроз коришћење средстава из фонда за санирање последица насталих извршењем кривичних дела против животне средине. Аутор у уводу указује на значај заштите животне средине и малигност еколошких кривичних дела. Потом је у кратким цртама указано на сврху и стандарде поменуте Директиве као и на поједина решења из Закона о заштити животне средине која су значајна за тему рада. Аутор анализира сврсисходност успостављања посебног фонда и законодавни оквир у Републици Србији који би омогућавао реализацију овог пројекта. Указује се на могуће начине финансирања наведеног фонда анализом препорука из Директиве

* e-mail: mladen.jelicic.kaishin@gmail.com, судија.

** Рад је примљен 1. 9. 2025, а прихваћен је за објављивање 8. 12. 2025. године.

које се тичу додатних санкција и мера које се могу наметнути извршиоцима и одузимања финансијске (имовинске) добити остварене извршењем кривичног дела. Узети су у обзир и остали могући начини финансирања фонда као и критеријуми за коришћење тих средстава. Закључак аутора је да успостављање посебног фонда за заштиту животне средине и санирање последица кривичних дела против животне средине може имати значајне позитивне ефекте пре свега у превентивном аспекту, путем имплементације ефикаснијих мера заштите животне средине што треба да буде превасходни циљ, али и у санационом аспекту, кроз санирање последица насталих извршењем помених кривичних дела.

Кључне речи: Директива ЕУ 2024/1203, животна средина, еколошка кривична дела, посебан фонд

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Људска врста данас представља доминантну врсту на планети која уништава своје станиште. Не само да људи не показују обзир према животној средини у најосновнијем облику, већ систематски раде на деструкцији природних ресурса који их окружују. Позитивне стране привредног развоја производе одређене негативне ефекте који утичу на нарушавање природне равнотеже и директно наносе штету природном окружењу у којем људи живе и раде. Тако је животна средина, као природно окружење, најтеже погођена развојем тзв. прљавих технологија у оквирима постојећих индустријских капацитета сваке државе.¹ Стиче се утисак да је зарад профита оправдано жртвовати природно окружење, али овакво понашање занемарује једну просту чињеницу. Људске врсте без животне средине – неће бити.

У земљама Европске уније (ЕУ) закони о заштити животне средине појавили су се око 1970. године. У доктрини се указује да су ови закони превасходно били административног (управног) карактера а да је кривичноправна заштита била скромна. Еколошки криминал није био дефинисан на независан начин у оквирима кривичних закона јер је зависио од административних прописа и није имао приоритет поступања у пракси.²

¹ Јоксиф, И. (2012). Кривичноправна заштита животне средине у законодавству и пракси. *Еколошја и право*, ур. А. Чавошки, А. Кнежевић Бојовић. Београд: Институт за упоредно право и Правни факултет Универзитета Унион, 20–21.

² Faure, M. (2017). The Revolution in Environmental Criminal Law in Europe. *Virginia Environmental Law Journal*, 35(2), 321–322.

Ову врсту криминала који је међу најзаступљенијим у свету, прати стално откривање многих врста криминалног понашања, нови облици илегалних активности се стално јављају и њихове последице су сваког дана све опасније.³ Посебно је изражена веза еколошког криминала с организованим криминалом и корупцијом, што представља велики проблем у многим земљама.

Нужност очувања животне средине уочена је на међународном плану и буђење еколошке свести људи је у повоју. Овај процес прати велики број међународних аката којима се покушава указати на значај очувања животне средине, али и успоставити систем казнене одговорности за учиниоце еколошких кривичних дела. Коначно је препознат малигнитет кривичних дела против животне средине, који своје деструкционо дејство мултиплицирају кроз више аспеката. Довољно је указати на само неке. Климатске промене постале су део свакодневице претећи да људску врсту ставе на нови еволуциони тест преживљавања. Загађеност природних ресурса утиче на квалитет ваздуха и воде, биљни и животињски свет, земљиште итд., нарушавајући екосистем у целини. Основано се указује да је разноврсност биодиверзитета важан део очувања екосистема и живота на земљи. Биодиверзитет има велику улогу у обезбеђивању чисте воде, чистог ваздуха и плодног земљишта. Коришћење биљних и животињских врста за исхрану, производњу лекова и производњу енергије у овој фази развоја света је основни начин опстанка човека.⁴

Не треба ни претпостављати колико је погубан утицај нарушене еколошке равнотеже на здравље људи. Природне катастрофе постале су редовна појава, а све наведено последица је људског немара и бахатости према животној средини. Зато су кривична дела против животне средине изразито деструктивно орјентисана, дугорочно гледано. Основана су схватања да, с обзиром на значај животне средине и њену заштиту, оправдано је поставити је као самосталан и примарни групни заштитни објект и да се овом групом кривичних дела не штите класична правна добра – живот и здравље људи (од нових облика напада на њих кроз угрожавање животне средине), већ самостално добро, а то је животна средина, односно право човека на очувану животну средину.⁵ Треба

³ Стојановић, З., Бодрожић, И. (2025). Possibilities and Scope of Environmental Protection Through Criminal Law – the New Environmental Crime Directive. *NBP, Nauka, bezbednost, policija*, 30(1), 2.

⁴ Банић, М. (2021). Кривичноправна заштита угрожених дивљих биљних и животињских врста и изазови правне праксе. *Сирани правни живои*, 1, 63.

⁵ Стојановић, З. (2025). *Коментар Кривичној законика*, тринаесто измењено издање. Београд: Службени гласник, 895.

подсетити и да Устав⁶ у чл. 74. прописује да свако има право на здраву животну средину и на благовремено и потпуно обавештавање о њеном стању, да је свако, а посебно Република Србија и аутономна покрајина, одговоран за заштиту животне средине и да је свако дужан да чува и побољшава животну средину.

Међутим, у доктрини се оправдано указује да се у нашој судској пракси кривично право у области заштите животне средине углавном примењује према учиниоцима лакших кривичних дела. У нашем правном систему у пракси судова најчешће се већ дуже време појављују само две инкриминације: шумска крађа и убијање и злостављање животиња. Са друге стране, правна лица која значајно доприносе загађењу одговарају за привредне преступе, док се Закон о одговорности правних лица за кривична дела практично и не примењује.⁷ Зато је борба за очувањем животне средине приоритет у даљем развоју човечанства. Можда још увек није касно и можда има времена да се тренутно стање, које није нимало охрабрујуће, поправи. Директива ЕУ 2024/1203 о еколошком криминалитету (*Directive (EU) 2024/1203 on the protection of the environment through criminal law*, у даљем тексту: Директива)⁸ усвојена 11. априла 2024. године, а ступила на снагу 20. маја исте године, покушај је земаља Европске уније да надграде правни оквир еколошких кривичних дела у односу на претходну Директиву, из три аспекта: превентивном, репресивном и санационом.

2. ДИРЕКТИВА ЕУ 2024/1203

– СУМАРНИ ОСВРТ НА ОСНОВНЕ ПРИНЦИПЕ И НАЧЕЛА

Ова Директива наследник је Директиве 2008/99/ЕС, којој се замјерало да у пракси није дала конкретне резултате на сузбијању еколошких кривичних дела. Иако су земље ЕУ покушале да ускладе национална законодавства са овом Директивом, показали су се бројни проблеми

⁶ Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 68/2006. и 115/2021.

⁷ Лукић, Н. (2025). Нова директива ЕУ о еколошком криминалитету и потреба реформе домаћег кривичног законодавства. *Зборник радова са међународне научне конференције „Изазови међународној кривичној права и кривичној права – том 2“*, ур. Шкулић, М., Миљуш, И., Шкундрић, А. Палић: Удружење за међународно кривично право, 326.

⁸ European Union: Council of the European Union, *Directive (EU) 2024/1203 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 on the protection of the environment through criminal law and replacing Directives 2008/99/EC and 2009/123/EC*, PE/82/2023/REV/1 OJ L, 2024/1203, 30 April 2024.

у примени и изостала је једнообразна реакција на еколошка кривична дела. Наиме, опсег кривичноправне заштите на нивоу Уније оцењен је као ограничен, имајући у виду да је велики део еколошких добара остао ван сфере кривичноправне заштите; број успешно истражених и осуђених кривичних дела у области животне средине остао је мали; постојеће одредбе нису у целости ни имплементирани од стране држава чланица Уније; нејасна правна терминологија испоставила се као непримењива од стране националних законодаваца; санкције су биле сувише ниске да би биле одвраћајуће, док је прекогранична сарадња такође била недовољна.⁹ Нова Директива је покушај да се уочени проблеми превазиђу, па њу, у односу на претходну одликују нове инкриминације, односно проширење опсега дефиниција кривичних дела против животне средине, постављање доњих граница санкција које треба прописати, увођење квалификованих облика кривичних дела, инкриминисање покушаја одређених кривичних дела, прописивање отежавајућих и олакшавајућих околности, појачавање одговорности правних лица, прописивање рокова застарелости, као и одређени механизми који би требало да поспеше борбу против еколошког криминалитета.¹⁰ Осим одредаба које се тичу кривичних дела и њиховог санкционисања, у Директиви се посебна пажња посвећује механизмима који би требало да помогну државама чланицама у борби против ове врсте криминалитета, као што су успостављање одговарајућих база података, обезбеђивање довољних ресурса, спровођење потребних едукација и коришћење одговарајућих истражних метода.¹¹ Општи утисак који произилази из одредаба Директиве јесте да се препоручују строже кривичне санкције за еколошка кривична дела, а може се рећи да је то оправдан приступ који је везан за примену права у пракси, односно казнену политику. У доктрини се указује да једно од неизоставних питања када је реч о казненој политици као инструменту адекватности заштите животне

⁹ Марковић, И. (2025), Европска Директива о еколошком криминалитету из 2024. године и српско кривично право. *Зборник радова са међународне научне конференције „Изаови међународној кривичној права и кривичној права – том 2“*, ур. Шкулић, М., Миљуш, И., Шкундрић, А. Палић: Удружење за међународно кривично право, 364.

¹⁰ Живановић, Н. (2025). О усаглашености кривичног законодавства Републике Србије са Директивом ЕУ 2024/1203 о заштити животне средине – кривична дела над дивљим и заштићеним животињама. *Зборник радова са међународне научне конференције „Изаови међународној кривичној права и кривичној права – том 2“*, ур. Шкулић, М., Миљуш, И., Шкундрић, А. Палић: Удружење за међународно кривично право, 452.

¹¹ Видосављевић, Д. (2024). Импликације нове Директиве о кривичноправној заштити животне средине на српско кривично законодавство. *Зборник радова Правног факултета у Крајеву*, 1, 280.

средине јесте питање фактора адекватности јавнотужилачке и судске казнене политике као инструмента заштите животне средине. Основаност овако постављеног питања лежи у неспорној чињеници да је само адекватна јавнотужилачка и судска казнена политика инструмент потребног степена заштите животне средине.¹²

У Директиви се потенцира начело превентивног деловања, начело поправљања штете уколико је иста реверзибилна и накнада штете од учиниоца ако се штета не може поправити и животна средина вратити у претходно стање. Опште је начело да загађивач сноси трошкове санације животне средине. Директива предвиђа нова кривична дела која имају и квалификоване облике, прецизирају се кривичне санкције које треба да буду ефикасне, одвраћајуће и пропорционалне, а за правна лица се уводи могућност казне чија се висина утврђује према оствареним укупним светским приходима компанија. Посебно је значајно увођење додатних санкција и мера¹³ попут обавезе обнове животне средине, искључење из приступа јавним финансирањима, повлачења дозвола и одобрења. Једно од начела Директиве јесте и одузимање финансијске користи која је остварена вршењем кривичног дела, а препорука је да државе чланице размотре могућност предузимања мера којима би се омогућило да се одузета имовина, ако је то могуће, користи за финансирање обнове животне средине или санације сваке узроковане штете или за накнаду штете у животној средини, у складу са националним правом.¹⁴

Једна од значајних препорука коју предвиђа Директива у тачки 59, а што је и предмет овог рада, јесте успостављање посебног фонда за пружање подршке предузимању мера за заштиту животне средине и санирање последица насталих извршењем кривичних дела против животне средине. Пре него што детаљније анализирамо потенцијал оваквог решења, треба размотрити на који начин Закон о заштити животне средине¹⁵ пружа потпору мерама које предвиђа Директива, а у вези са наведеним посебним фондом.

¹² Бејатовић, С., Докић, С. (2024). *Кривична дела против животне средине и казнена политика (норма, пракса и мере унапређења)*. Београд: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, 13.

¹³ Тачка 31 Директиве.

¹⁴ Тачка 49 Директиве.

¹⁵ Закон о заштити животне средине, *Службени гласник РС*, бр. 135/2004, 36/2009, 72/2009, 43/2011, 14/2016, 76/2018, 95/2018, 94/2024.

3. ПОЈЕДИНА РЕШЕЊА ИЗ ЗАКОНА О ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ЊИХОВА КОМПЛЕМЕНТАРНОСТ С ЦИЉЕВИМА ДИРЕКТИВЕ

Закон о заштити животне средине у чл. 1. прописује да се овим законом уређује интегрални систем заштите животне средине којим се обезбеђује остваривање права човека на живот и развој у здравој живој средини и уравнотежен однос привредног развоја и животне средине у Републици Србији. Законом се у чл. 2. успоставља систем заштите животне средине, који чине мере, услови и инструменти за: 1) одрживо управљање, очување природне равнотеже, целовитости, разноврсности и квалитета природних вредности и услова за опстанак свих живих бића; 2) спречавање, контролу, смањивање и санацију свих облика загађивања животне средине. Дакле, приметно је да се основни циљеви прокламовани овим законом и успостављени систем заштите животне средине у великој мери поклапају са циљевима Директиве. Компатибилност закона и Директиве огледа се и у намери законодавца да се посебно регулише заштита природних вредности попут заштите тла и земљишта, вода, ваздуха, шума, биосфере и биодиверзитета, коришћења флоре и фауне, промет примерака дивље флоре и фауне, да се регулише управљање опасним материјама и отпадом и заштита од буке, вибрација и зрачења итд.¹⁶ Чланом 83. регулисано је финансирање заштите животне средине па се наводи да Република Србија, односно аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе, у оквиру својих овлашћења обезбеђују финансирање и остваривање циљева заштите животне средине, у складу са овим законом.¹⁷ Значајно је указати на чл. 89, ст. 1. закона који прописује да се финансирање заштите животне средине врши применом начела „корисник плаћа“, „загађивач плаћа“ и начела „одговорности“.¹⁸ Такође, постоји одређен степен коегзистенције између успостављања посебног

¹⁶ V. чл. 21–32. Закона.

¹⁷ Такође је прописано да се средства за заштиту животне средине могу обезбедити и путем донација, кредита, средстава међународне помоћи, средстава страних улагања намењених за заштиту животне средине, средстава из инструмената, програма и фондова ЕУ, УН и међународних организација.

¹⁸ У ст. 2. се додатно објашњава да се средства за финансирање заштите животне средине у Републици Србији обезбеђују из средстава буџета Републике Србије, буџета аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, средстава других држава, међународних организација, финансијских институција и тела, као и домаћих и страних правних и физичких лица, фондова Европске уније и других међународних фондова, донација, поклона, прилога, помоћи и др.

фонда, што је препорука по Директиви и решења које предвиђа закон а тиче се Зеленог фонда Републике Србије. Наиме, овим фондом управља Министарство и он се оснива као буџетски фонд ради евидентирања средстава намењених финансирању припреме, спровођења и развоја програма, пројеката и других активности у области очувања, одрживог коришћења, заштите и унапређивања животне средине.¹⁹ Средства за финансирање ових активности обезбеђују се из три извора: 1) апропријација у буџету Републике Србије за текућу годину; 2) донација и кредита и 3) других јавних прихода.²⁰

Сврха Зеленог фонда Републике Србије јесте наменско коришћење средстава фонда у сврху финансирања заштите и унапређивања животне средине. То се по правилу чини на основу јавног конкурса који објављује Министарство, али у одређеним и без спровођења конкурса. Корисници средстава могу бити правна и физичка лица са седиштем, односно пребивалиштем на територији Републике Србије која испуњавају услове за доделу средстава на основу јавног конкурса, док Министарство врши надзор над реализацијом пројеката и коришћењем средстава. Коришћење средстава из поменутог фонда детаљно је регулисано чланом 90в закона, па се, примера ради, та средства могу користити за заштиту, очување и побољшање квалитета ваздуха, воде, земљишта и шума, као и смањење утицаја климатских промена и предузимање мера адаптације, укључујући заштиту озонског омотача; санацију одлагалишта отпада, смањење настајања отпада, поновну употребу, третман, односно поновно искоришћење и одлагање отпада, финансирање програма еколошког образовања и јачања јавне свести о питањима очувања животне средине и одрживог развоја итд. У погледу овог фонда треба још указати да аутономна покрајина и јединица локалне самоуправе отварају буџетски фонд који се финансира из прихода остварених на територији аутономне покрајине, а за јединице локалне самоуправе по основу чл. 85, 85а и 87. овог закона и других извора, у складу са законом. Сврха ових фондова јесте да се средства буџетског фонда користе за финансирање заштите и унапређивање животне средине, на основу утврђеног програма коришћења средстава буџетског фонда који доноси надлежни орган аутономне покрајине, односно јединице локалне самоуправе у складу с акционим и санационим плановима из чл. 68. овог закона, по претходно прибављеној сагласности Министарства о намени коришћења средстава.

¹⁹ Чл. 90. Закона.

²⁰ Чл. 90а. Закона.

Из наведеног произилази да Зелени фонд Републике Србије делимично испуњава сврху посебног фонда чије се оснивање препоручује државама чланицама ЕУ. Међутим, између ових фондова постоје и одређене разлике с обзиром на начин финансирања и суштинску функцију.

4. ЦИЉЕВИ И СВРСИСХОДНОСТ УСПОСТАВЉАЊА ПОСЕБНОГ ФОНДА И ЗАКОНОДАВНИ ОКВИР У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Директива у тачки 59. даје препоруку државама чланицама да размотре успостављање фонда за подршку мерама спречавања кривичних дела против животне средине и њихових разорних последица. Међутим, посматрајући ову препоруку кроз призму иницијалне идеје Директиве о превенцији кривичних дела против животне средине и санирању њихових последица, долази се до закључка да би овакав фонд заправо требало да има двоструку функцију.

Прва и свакако најзначајнија односи се на употребу средстава из фонда за превенцију еколошких кривичних дела. Под тим би се подразумевале све активности које су циљно усмерене да до ових кривичних дела не дође. Једна од функција Зеленог фонда је и превентивна функција па се може рећи да Зелени фонд у овом делу у потпуности може одговорити захтевима Директиве у погледу успостављања посебног фонда и његове превентивне функције.

Друга функција овог фонда била би санациона функција јер би се средства из фонда користила за санацију последица еколошких кривичних дела. У погледу ове функције значајно је подсетити да се у Директиви инсистира на санационом аспект на више места, између осталог у тачки 32 помиње се захтев за обнову животне средине ако је штета реверзибилна и захтев за накнаду ако је штета неповратна или учинилац није способан да спроведе обнову. С друге стране, санациони аспект коришћења средстава Зеленог фонда, у погледу санације штете изазване кривичним делима није детаљније дефинисан у Закону о заштити животне средине, иако би се циљним тумачењем његових одредби могло закључити да се средства могу користити и у ту намену. Примера ради, у чл. 90в, т. 6. помиње се коришћење средстава за заштиту и очување биодиверзитета, збрињавање повређених, болесних, одузетих или заплених примерака дивље флоре и фауне, укључујући активне мере заштите као што су реинтродукција, репкулација и одржавање станишта, у т. 16. се прецизира да се средства могу усмерити за финансирање

интервентних мера у ванредним околностима загађивања животне средине, рекултивацију и санацију загађеног простора у складу са чл. 66. овог закона. У вези с наведеним, треба указати да је управо поменутим чл. 66. предвиђена израда санационог плана који се доноси када загађење на одређеном простору превазилази ефекте мера које се предузимају, односно када је угрожен капацитет животне средине или постоји ризик од трајног нарушавања квалитета или штете у животној средини. Њега доноси Влада Републике Србије,²¹ а наведеним чланом прописано је да, ако се накнадно утврди загађивач који је одговоран за загађивање, орган који је сносио трошкове санације животне средине захтева накнаду трошкова. Из наведеног произилази да и Зелени фонд и у овом делу на начин како је дефинисан Законом о заштити животне средине, има одређене комплементарне функције с циљевима Директиве који се односе на успостављање посебног фонда.

Међутим, постојање Зеленог фонда одређеног Законом о заштити животне средине није препрека успостављању посебног фонда који Директива предвиђа јер се овај фонд може основати посебним актом и он би суштински био везан за циљеве Директиве који се односе на превенциони и санациони аспект еколошких кривичних дела. Разлика између Зеленог фонда који предвиђа поменути закон и посебног фонда који препоручује Директива односи се на везаност за еколошка кривична дела која прописује Директива. Средства из посебног фонда, између осталог, могла би се стварати и репресивним мерама у односу на учиниоце ових кривичних дела, што чини разлику у односу на финасирање Зеленог фонда. О томе ће бити речи у наставку.

²¹ Санациони план доноси се у следећим случајевима: када ниво и обим деградације животне средине превазилази санационе могућности аутономне покрајине, односно јединице локалне самоуправе; када је одговорни субјект непознат, а загађеност животне средине изазива штетне последице преко граница Републике Србије; када је одговорни субјект ван јурисдикције Републике Србије, а загађеност животне средине изазива штетне последице на њеној територији; када загађеност животне средине угрожава подручје од изузетног значаја за Републику Србију или на њему изазива штетне последице; када је потребно предузети хитне и интервентне мере у ванредним случајевима.

5. ФИНАНСИРАЊЕ ПОСЕБНОГ ФОНДА – МОГУЋА РЕШЕЊА КОЈА ПРОИЗИЛАЗЕ ИЗ ДИРЕКТИВЕ

Финансирање посебног фонда може се реализовати на више начина. Први од њих односи се на новчане казне као доминантне санкције у односу на правна лица која врше еколошка кривична дела, али и као могућа санкција у односу на физичка лица.

Помињући санкције за кривична дела, Директива јасно одређује три елемента које оне морају да испуњавају: да буду ефикасне, одвраћајуће и пропорционалне. Препорука је да се највиши износи новчаних казни предвиђених у Директиви примењују у случају најтежих облика кривичних дела. У односу на правна лица Директивом се у тачки 33 прецизира да се мора имати у виду тежина дела, као и појединачне, финансијске и друге околности правних лица како би се осигурало да изречена санкција испуњава поменута три елемента. Новчане казне би требало одредити као проценат светског прихода правног лица или у фиксним износима. Државама се препушта да у случају критеријума који се односи на проценат светског дохотка, одлуче да ли ће се тај приход рачунати на основу пословне године која претходи години у којој је почињено казнено дело или на основу пословне године која претходи одлуци о изрицању новчане казне. У случају новчаних казни утврђених у фиксним износима, државе чланице би требало редовно да преиспитују висине новчаних казни узимајући у обзир стопе инфлације и друге флукуације у новчаним вредностима, у складу са поступцима утврђенима у њиховом националном праву. У односу на физичка лица, у чл. 5, ст. 3, т. б) прописано је да новчане казне треба да буду одговарајуће тежини дела и појединачним, финансијским и другим околностима физичке особе и које се, према потреби, утврђују узимајући у обзир тежину и трајање нанесене штете животної средини и финансијску корист остварену кривичним делом.

Из наведене регулативе новчане казне као санкције за еколошка кривична дела, јасно је да Директива препоручује оштрије кажњавање. Изречене новчане казне се могу у целокупном или делимичном износу користити као извор прихода за финансирање посебног фонда. Наиме, правна и физичка лица учиниоци кривичних дела се могу обавезати да новчану казну уплате на рачун посебног фонда.

Исто решење се може применити и на додатне санкције и мере које предвиђа Директива. Основна додатна санкција је обавеза да се плати накнада за штету нанесену животної средини, ако је штета неповратна или учинилац није у могућности да исту обнови. Наведено се односи на физичка (чл. 6, ст. 3, т. а) и правна лица (чл. 7, ст. 2, т. а).

Напоследку, чл. 10. предвиђа да државе чланице треба да предузимају потребне мере како би омогућиле проналажење, идентификацију, замрзавање и одузимање предмета и имовинске користи остварених кривичним делима. Тачка 49 Директиве детаљно разрађује ово питање и прописује да ако су учиниоци кривичног дела остварили финансијску корист, исту би требало одузети. Препорука је да државе чланице размотре предузимање мера којима би се омогућило да се одузета имовина, ако је то могуће, користи за финансирање обнове животне средине или санацију сваке узроковане штете или за накнаду штете у животној средини, у складу са националним правом.

Сходно изнетом, може се закључити да финансирање посебног фонда чије оснивање препоручује Директива државама чланицама, у великој мери се може реализовати на три начина: изреченим новчаним казнама, путем додатне санкције – накнаде штете и одузимањем имовине и имовинске користи остварене вршењем кривичног дела. Учиниоце еколошких кривичних дела треба обавезати да новчану казну, накнаду штете изражену кроз новчани износ и остварену финансијску корист од извршења кривичног дела уплате на рачун фонда. У случајевима одузимања имовине која проистиче из кривичног дела, њеном продајом и уплатом новца на рачун фонда, у посебном поступку, постигла би се иста сврха. Наравно, држава може и треба да предвиди да се из буџета издвајају средства за наведени фонд, али и да омогући финансирање овог фонда на други начин (донацијама итд.).

6. ЗАКЉУЧАК

Успостављање посебног фонда који препоручује Директива представљало би одраз тежње Републике Србије да имплементира кључне одреднице Директиве у свој правни систем и тако покаже одређеност за усвајање европских стандарда у области заштите животне средине. Без обзира што Србија није чланица Европске уније, примена Директиве у нашем законодавству може имати само позитивне последице. Као што је наведено, средства за функционисање посебног фонда могу се обезбедити на више начина: инструментима које предвиђа Директива и финансирањем фонда из буџета Републике Србије и на други начин. Сва новчана средства из посебног фонда морала би се користити у превентивном и санационом аспекту еколошких кривичних дела. Решавање проблема заштите животне средине пре свега се мора одвијати кроз развој свести људи о потреби очувања животне средине и сагледавању последица

супротног понашања. Зато је превентивни аспект кључан. Међутим, санација последица кривичних дела против животне средине, уколико је изводљива, такође је равноправан основ коришћења средстава из фонда и представља битан чинилац у поправљању еколошке равнотеже. Охрабрује чињеница да Закон о заштити животне средине предвиђа постојање Зеленог фонда, међутим, досадашња искустава са његовим функционисањем и резултатима нису позитивна. Поставља се питање да ли су Србији, у случају имплементације Директиве у наш правни систем, потребна два органа, Зелени фонд и посебни фонд који предвиђа Директива, која имају суштински исту или врло сличну функцију. Сматрамо да то није потребно, те да је прихватљивије решење уподобљавање законске регулативе Зеленог фонда смерницама које Директива даје у погледу сврхе, циља и могућег финансирања посебног фонда. На овај начин би се у постојећи Зелени фонд имплементирали суштински принципи Директиве на које је указано и омогућило његово функционисање у пуном капацитету. Друго могуће решење, које такође може имати своје оправдање, јесте да се оснује наведени фонд који би имао посебан правни субјективитет и чији би циљеви и сврха функционисања били изричито везани за еколошка кривична дела дословном применом одредаба Директиве.

ЛИТЕРАТУРА

- Банић, М. (2021). Кривичноправна заштита угрожених дивљих биљних и животињских врста и изазови правне праксе. *Сврани правни животи*, 1.
- Бејатовић, С., Докић, С. (2024). *Кривична дела против животне средине и казне на политику (норма, пракса и мере унапређења)*. Београд: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу.
- Видосављевић, Д. (2024). Импликације нове Директиве о кривичноправној заштити животне средине на српско кривично законодавство. *Зборник радова Правног факултета у Крајеву*, 1.
- Живановић, Н. (2025). О усаглашености кривичног законодавства Републике Србије са Директивом ЕУ 2024/1203 о заштити животне средине – кривична дела над дивљим и заштићеним животињама. *Зборник радова са међународне научне конференције „Изазови међународног кривичног права и кривичног права – том 2“*, ур. Шкулић, М., Миљуш, И., Шкундрић, А. Палић: Удружење за међународно кривично право.
- Јоксић, И. (2012). Кривичноправна заштита животне средине у законодавству и пракси. *Екологија и право*, ур. Чавошки, А., Кнежевић Бојовић, А. Београд: Институт за упоредно право и Правни факултет Универзитета Унион.
- Лукић, Н. (2025). Нова директива ЕУ о еколошком криминалитету и потреба реформе домаћег кривичног законодавства. *Зборник радова са међународне*

- научне конференције „Изазови међународној кривичној права и кривичној права – том 2“, ур. Шкулић, М., Миљун, И., Шкундрић, А. Палић: Удружење за међународно кривично право.
- Марковић, И. (2025), Европска Директива о еколошком криминалитету из 2024. године и српско кривично право. *Зборник радова са међународне научне конференције „Изазови међународној кривичној права и кривичној права – том 2“, ур. Шкулић, М., Миљун, И., Шкундрић, А. Палић: Удружење за међународно кривично право.*
- Faure, M. (2017). The Revolution in Environmental Criminal Law in Europe. *Virginia Environmental Law Journal*, 35(2).
- Стојановић, З. (2025). *Коментар Кривичној законика*, тринаесто измењено издање. Београд: Службени гласник.
- Стојановић, З., Бодрожић, И. (2025). Possibilities and Scope of Environmental Protection Through Criminal Law – the New Environmental Crime Directive. *NBP. Nauka, bezbednost, policija*, 30(1).

Правни извори

- European Union: Council of the European Union, *Directive (EU) 2024/1203 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 on the protection of the environment through criminal law and replacing Directives 2008/99/EC and 2009/123/EC*, PE/82/2023/REV/1 OJ L, 2024/1203, 30 April 2024.
- Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 68/2006. и 115/2021.
- Закон о заштити животне средине, *Службени гласник РС*, бр. 135/2004, 36/2009, 72/2009, 43/2011, 14/2016, 76/2018, 95/2018, 94/2024.